

Position paper

Brede beëindigingsregeling met structuurbeleid om toekomst perspectief voor blijvers te realiseren

Bijdrage voor de bijeenkomst van de vaste Kamercommissie voor Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur voor het rondetafelgesprek over 'Brede beëindiging regeling met structuurbeleid om toekomstperspectief voor blijvers te realiseren'.

Bijdrage voor Blok 1; *Ervaringen uit de praktijk*
Datum; 5 februari 2025 van 14.30 tot 17.30 uur.

De ervaringen met beëindigingsregelingen;

Korte intro

Wij hebben een familie melkveebedrijf in Drenthe. Deze is gelegen tussen N2000 gebieden. Ik ben naast ons bedrijf om fulltime werkzaam als rentmeester voor veelal overheden in het landelijk gebied. In deze rol ben ik ingeschakeld om MGO(A) regelingen in Drenthe uit te voeren. Daarnaast heb ik op boerenerven in Noord Nederland tijdens mijn bezoeken kennis genomen van de vele ervaringen van boeren met de LBV(+) Regelingen. Veel van de ervaringen zijn opgetekend in verschillende voor mij bekende verslagen/rapportages van ervaringen van de verschillende Provincies, deelnemers van deze regelingen (o.a. IPO/Botsproeven/Evaluaties enz).

Terugkijkend

In aanvang heeft het (heel) veel moeite gekost om ambtelijk een eenduidig beeld te krijgen wat op een boerenerf nodig is om in een (beëindiging) regeling te stappen. Dit betrof meermalen een niet op de praktijk gestoelde aanpak en onvoldoende duidelijkheid op inhoud en proces. Je wist onvoldoende waar je in zou gaan stappen. De regelingen voor het brede lonkend perspectief (het trappetje van Remkes) zijn echter niet in het benodigde tempo in werking getreden. Daarmee heeft een keuze op de boerenerven niet gelijktijdig plaats kunnen vinden. Hierdoor is een (te) beperkt aantal deelnemers in de regelingen gaan meedoen. Dit is inmiddels in tweede/derde fase (concept)regelingen duidelijker geworden.

Het lonkend perspectief van de MGB, waarin veel meer deelnemers zouden kunnen passen is daarom essentieel snel en meer passend om ingezet te gaan worden. Hiermee ontstaat voor diverse boeren een perspectief om hun bedrijf te beëindigen.

Blijvers

Deze regelingen echter, die zich vooral richten op het beëindigen van de productiecapaciteit, dragen primair **niet** bij aan het toekomstperspectief van de (grondgebonden) **blijvers**. Immers alle doelrealisaties o.a. natuur, water, klimaat worden niet geholpen als je stoppende buurman zijn veehouderij weliswaar beëindigt maar zijn gronden aanhoudt om deze te verpachten of zelf als akkerbouwer verder te gaan.

Alhoewel slechts op sommige boerenerven wordt ervaren dat het NPLG niet meer bestaat, liggen de achterliggende doelen wél vast. Om deze blijver perspectief te geven zal een ander type regeling nodig zijn. Een regeling waarin grond nadrukkelijk een rol speelt. De omissie is dat

er gekozen voor regelingen die met snelheid ingevoerd konden worden, niet voor regelingen die het benodigde grond effect zouden sorteren.

Voor de grondgebonden blijver, gaat het over maatschappelijke doelen waarbij jouw grond een rol speelt. Bij alle bovengenoemde doelen gaat het altijd over grond. Ofwel **andersom** gaan met grond, of anders omgaan met grond. Een spatie verschil, maar een grote wereld van verschil van benadering.

Kritiekpunt

Beëindigingsregelingen gaan tot op heden geheel NIET over grond. Die gaan over dieren, gebouwen en erven. Niet over de grond van die bedrijven. En daar ligt de kern. Zoals hierboven al genoemd is, wordt een beëindiger vaak akkerbouwer. Dit betekent dat bestaand grasland wordt gescheurd en dikwijls het verloren inkomen met extra akkerbouwgrond of intensievere teelten (bijv. bloembollen) (zal) moeten worden opgelost. **Hiermee zijn de beoogde doelrealisaties uiteindelijk op korte termijn eerder buiten bereik dan binnen bereik gekomen.**

Beschouwing

Als je op bedrijfsniveau en/of gebiedsniveau aan de slag wil, is eerst een ‘perspectief’ nodig. Dat is niet die stoppende buurman/vrouw die geen vee meer gaat houden. Dat is de grondruimte die vrij komt om de gewenste doelen te halen met behoudt van economisch perspectief voor de blijvers. Er moet voor een te verdienen boterham nog steeds tonnen aardappels, graan, bieten verbouwd worden. Vlees moeten worden geproduceerd, melk gemolken worden. Talloze landelijke ervaringen zijn er waaruit blijkt dat voor het ‘melken’ van zeekoeien of van grutto’s en het telen van rustgewassen geen duurzaam perspectief bestaat. Dus dit betekent voor dezelfde grond een verzwaring van doelen. En dit houdt in dat voor vermindering van de milieudruk en een extensivering alternatief aanwendbare grond nodig is. **De bewust grondpot.** Deze was en zal de smeerolie zijn in op te pakken perspectief regelingen voor de blijvers. Als hierin provinciaal en lokaal niet wordt voorzien, zal doelrealisatie van eerder genoemde doelen falen. (zie bijlage 1, voorraad grond voor het bereiken van gebiedsdoelen (Bron; Kadaster uit; PBL; INVENTARISATIE PROVINCIALE MAATREGELEN LANDELIJK GEBIED GEFINANCIERD UIT HET TRANSITIEFONDS Daan Boezeman, Nico van Maaswaal & Brechtje Silvius 15 november 2024)

Wat is dus nodig (met ook de ervaringen van partijen in regelingen)

- Vrijwillige opkoop met perspectief biedende aankopen van (gehele) bedrijven
 - o Ondersteunende met “Borgstellingenfondsen”, fiscale regimes waarbij verpachtende arealen van stoppende veehouders ter beschikking komen
- Opbouwen van grondvoorraad als fundament voor gebiedsprocessen
 - o langjarige uitgifte in pacht of erfpacht door provincies met doelvoorwaarden in ruil voor een verlaagde pacht prijs of canon (langere termijn revolving fonds)
- Prioritering in welke gebieden deze anticiperende aankopen dienen plaats te vinden
 - o KRW, GBDA (GroenBlauweDoorAdering)
- Kaders voor (grond)regelingen die versterkend kunnen zijn voor kavelruilen, bedrijfsverplaatsingen enz. om grond middels voorkeursrechten te verwerven
- Duidelijke afgebakende doelsturende gebiedskaders, die éénduidig zijn op en voor ALLE doelen (in essentie bodem, lucht, water en dierwelzijn)
- Een heldere definitie van grondgebondenheid.

Met deze eerste prioritering zal ruimte ontstaan voor die doelen die specifiek in dat gebied spelen. De blijvers wordt pas echt grondgebonden perspectief geboden als een overheid

consistent beleid maakt, deze uit gaat voeren en deze op een haalbare juridische wijze gaat borgen.

Kaders

Voor het slagen hiervan zijn op maaiveld/onderweg een aantal essentieel noodzakelijke randvoorwaardelijke kaders nodig.

1. **Eenheden** in het landschap
Werk vanuit landschapseenheden, voeg dezelfde gebiedskarakteristieken bijeen. Voeg geen veenweidegebied toe aan een coulissen landschap. Een beekdallandschap en droog zandgebied vragen andere ruimtelijke keuzes om doelen te realiseren
2. Het **eigenaarschap** van “ons landschap” dient ervaren te worden, pas dan gaat er wat ontstaan. Definieer kleine herkenbare gebieden, met beperkte groeps grootte van bedrijven.
3. **Eigen regie** op het proces. Werk vanaf maaiveld naar boven. Help de gebieden inzichtelijk te krijgen of er ‘*stoppers wijkers en groeiers*’ zijn. Deze mix is nodig om de achterblijver aan de doelrealisaties te kunnen laten voldoen.
4. **Entiteiten** moeten aanwezig zijn om hiermee operationeel aan het werk te kunnen. Bestaande structuren als o.a. Boermarken, Prolander, Groene Grond coöperatie, natuurcollectieven zouden deze rol primair kunnen opnemen.
5. De minimale **ruimtelijke kaders** moeten door overheden vooraf benoemd worden. De overheden dienen voorts op enige afstand te staan, maar wel zorg te dragen voor de noodzakelijke onafhankelijke procesregie van de streek. Ook dragen zij zorg dat het proces binnen de ruimtelijke kaders blijft- en in herbestemmingen gerealiseerd wordt. Zij dient daarin sterk faciliterend te zijn. Zij dienen het stuur niet in handen te nemen maar wel de kaders te scheppen. De Herverkaveling 2.0 borgt een ieders rechtsbescherming
6. **Partnerschap** vertonen zodat het publieke domein aansluiting houdt.
7. Blijk geven van **gevalideerd en gewaardeerd** te worden aan de blijvers in het gebied. M.a.w. dat ook meegewerkt wordt om zorg te dragen wat wel kan, niet alléén aan te geven wat niet kan.

Tot slot:

- Uiteindelijk is de beëindigde gestopt, zijn vee-aantallen gereduceerd maar heeft de blijver geen zicht op perspectief. Daarin zullen aankomende regelingen dus in moeten voorzien. Grond speelt hierbij een belangrijke factor.
- Grond is de spil van de doelrealisatie slag. Wees duidelijk hoe de blijver kan blijven.
- Definieer daarom grove, duidelijk juridische kaders, haalbaar en betaalbaar. Blijf aangesloten maar op enige afstand.

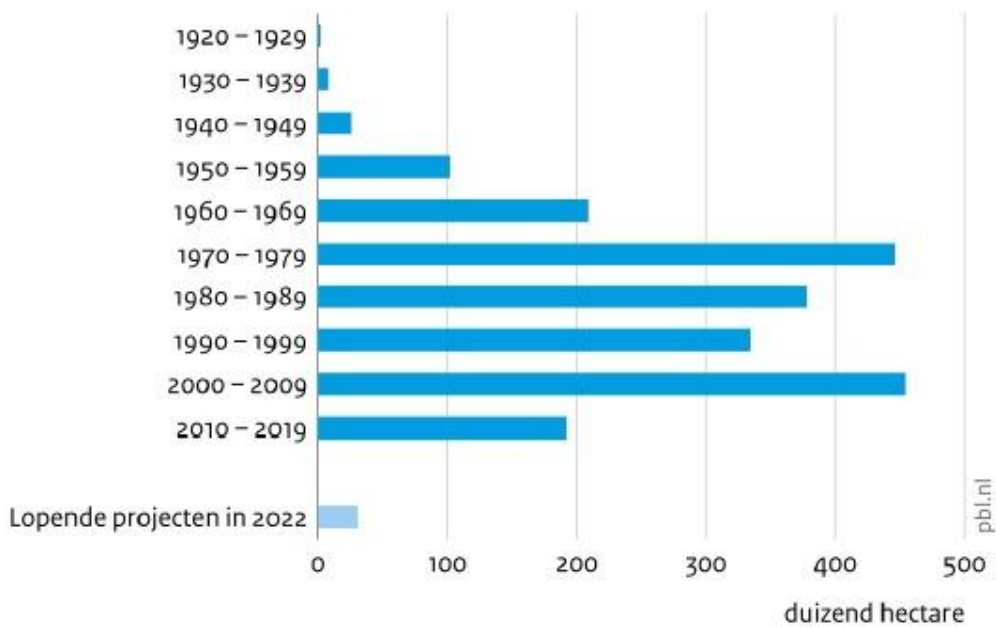
Als allerlaatste;

1. De voorgaande regelingen geven perspectief aan de vertrekkende boer, **niet aan de blijver**.
2. Deze **blijvers** zijn de **draggers** van ons **toekomstige landschap**, en hebben de gronden in eigendom en beheer waar alle doelen gerealiseerd dienen te worden.
3. Definieer een goede **grondgebondenheid definitie**, wees duidelijk wat je van al die verschillende types blijvers verwacht

4. Draag zorg voor niet alléén de huidige korte termijn, maar ook de langere termijn perspectieven. **Dat is de opbouw van een actiever grondbeleid.**
5. Draag zorg voor **een juist instrumentarium.** Hiermee komt de juiste boer op de juiste locatie, juiste teelt op de juiste kavel.

Bijlage:

Oppervlakte plangebied van voltooide landinrichtingsprojecten per decennium

Bron: Dienst Landelijk Gebied, Kadaster

Figuur 1 Zie het beperkt areaal landbouwgrond wat heden beschikbaar is om doelen te realiseren